

УДК 351.74+346.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.34>

ВИДАЧА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Попович С.М.,

*аспірантка кафедри господарсько-правових дисциплін**та економічної безпеки**Донецького державного університету внутрішніх справ*

ORCID: 0009-0006-4147-1572

Попович С.М. Видача суб'єктам господарювання документів дозвільного характеру органами Національної поліції.

У статті досліджується діяльність органів Національної поліції України у сфері видачі документів дозвільного характеру суб'єктам господарювання. Автор звертає увагу на актуальність даної теми у контексті взаємодії бізнесу з органами державної влади, оскільки отримання дозволів є ключовою умовою для здійснення багатьох видів господарської діяльності. З одного боку, функція дозвільної діяльності має на меті гарантування правопорядку, громадської безпеки та захисту інтересів держави, а з іншого – її надмірна зарегульованість може створювати серйозні перепони для розвитку підприємництва.

Метою статті є дослідження засад видачі документів дозвільного характеру суб'єктам господарювання органами Національної поліції України, аналіз чинного нормативно-правового регулювання у цій сфері, виявлення основних проблем та практичних труднощів, що виникають у цій сфері,

Особлива увага приділяється тлумаченню поняття дозвільної системи, визначенню об'єктів, на які вона поширюється, та форм участі Національної поліції у реалізації цієї системи. На основі положень законодавства та позицій науковців автор розкриває три основні напрями реалізації дозвільних повноважень поліції: надання адміністративних послуг, здійснення нагляду і контролю, а також превентивна діяльність щодо порушень.

У статті аналізуються основні підзаконні нормативні акти, які визначають порядок видачі дозволів у сфері обігу зброї, вибухових речовин, наркотичних засобів, а також у сфері безпеки дорожнього руху. Автор наголошує на фрагментарності регулювання, складності застосування чинних процедур та необхідності удосконалення нормативної бази з урахуванням принципів прозорості, ефективності та доступності.

Автором аргументовано, що органи Національної поліції здійснюють видачу суб'єктам господарювання документів дозвільного характеру у таких сферах: обіг зброї, боєприпасів, вибухових речовин тощо; обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; дорожній рух. Порядок надання документів дозвільного характеру у згаданих сферах міститься у підзаконних нормативно-правових актах, що ускладнює їх застосування.

Ключові слова: дозвільна система, суб'єкти господарювання, Національна поліція України, адміністративна процедура, державне регулювання, обіг зброї.

Popovich S.M. Issuance of Permits to business entities by the authorities of the National Police.

The article examines the activities of the National Police of Ukraine in issuing permit documents to business entities. The author draws attention to the relevance of this topic in the context of the interaction between business and government authorities, since obtaining permits is a key condition for conducting many types of economic activities. On the one hand, the permit function aims to ensure law and order, public safety, and the protection of state interests; on the other hand, its excessive over-regulation may create serious obstacles to the development of entrepreneurship.

The purpose of the article is to investigate the principles of issuing permit documents to business entities by the National Police of Ukraine, analyze the current regulatory framework in this area, and identify the main problems and practical difficulties arising in this field.

Special attention is paid to interpreting the concept of the permit system, defining the objects to which it applies, and the forms of the National Police's participation in implementing this system. Based on legislative provisions and scholars' positions, the author reveals three main directions of the police's permit powers implementation: provision of administrative services, supervision and control activities, as well as preventive measures against violations.

The article analyzes the main subordinate normative acts that determine the procedure for issuing permits in the areas of arms circulation, explosives, narcotic substances, as well as road safety. The author emphasizes the fragmented regulation, the complexity of applying existing procedures, and the need to improve the regulatory framework considering the principles of transparency, efficiency, and accessibility.

The author argues that the National Police bodies issue permit documents to business entities in the following areas: circulation of weapons, ammunition, explosives, etc.; circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, and precursors; road traffic. The procedure for issuing permit documents in the mentioned areas is contained in subordinate normative legal acts, which complicates their application.

Key words: permit system, business entities, National Police of Ukraine, administrative procedure, state regulation, arms circulation.

Постановка проблеми. Питання взаємодії бізнесу з органами державної влади завжди було і залишається актуальним. Одним із важливих аспектів такої взаємодії є процедура отримання суб'єктами господарювання документів дозвільного характеру, що часто є обов'язковою передумовою для законного провадження окремих видів господарської діяльності. Органи Національної поліції, наряду з іншими органами державної влади, наділені рядом повноважень щодо видачі окремих видів дозволів суб'єктам господарювання, що обумовлює необхідність дослідження такої діяльності. Адже, з одного боку, дозвільна діяльність органів Національної поліції покликана забезпечувати дотримання правопорядку та безпеки під час провадження окремих видів господарської діяльності, а, з іншого боку, надмірна зарегульованість та бюрократизація таких процедур може створювати додаткові перешкоди для ведення бізнесу в Україні.

Метою цієї статті є дослідження засад видачі документів дозвільного характеру суб'єктам господарювання органами Національної поліції України, аналіз чинного нормативно-правового регулювання у цій сфері, виявлення основних проблем та практичних труднощів, що виникають у цій сфері.

Стан опрацювання проблематики. Різні аспекти дозвільної діяльності неодноразово привертати увагу науковців у сфері адміністративного та господарського права. Серед них слід відзначити таких, як: В.А. Гуменюк, І.Г. Кириченко, С.В. Лихачов, В.В. Макаруч, С.Д. Подлінев, О.В. Харитонов, С.М. Шило та інші. Проте доводиться констатувати, що діяльність органів Національної поліції в цій сфері потребує подальшого детального аналізу, враховуючи її специфіку, нормативно-правову базу та практичні виклики, що виникають чи можуть виникати у процесі реалізації дозвільних повноважень.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Здійснення господарської діяльності регулюється державою через свої органи. Одним з таких видів державного регулювання є видача документів дозвільного характеру.

Метою впровадження та існування дозвільної системи в Україні є реалізація конституційних прав і свобод громадян, організація забезпечення громадської безпеки, громадського порядку і безпеки майна. Звернення громадян до органів, які здійснюють дозвільно-ліцензійне провадження, уособлюють різновид соціального контракту, що передбачає взаємну відповідальність і взаємну довіру [1, с. 309].

Дозволи видаються багатьма державними органами, у тому числі органами Національної поліції. Для останньої видача документів дозвільного характеру носить додатковий характер і зумовлена завданнями органів Національної поліції, до яких відносяться, зокрема:

Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- забезпечення публічної безпеки і порядку;
- охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- протидія злочинності.

Саме реалізація згаданих завдань і обумовила необхідність покладення на поліцію функцію з видачі документів дозвільного характеру.

Дозвільна система – це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян (п. 1 Положення про дозвільну систему, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. № 576).

Ю.Є. Белінський дозвільну систему визначає як сукупність правовідносин, які виникають між дозвільними органами – з однієї сторони, та фізичними та юридичними особами – з іншої, у зв'язку з видачею, переоформленням та анулюванням документів дозвільного характеру щодо обігу спеціально визначених предметів та функціонування підприємств, майстерень і лабораторій, де вони виготовляються і використовуються [2, с. 111].

О. Юнін участь Національної поліції України у функціонуванні дозвільної системи умовно пропонує поділити на три основні складові:

- надання адміністративних послуг (публічна сервісна діяльність підрозділів поліції) щодо оформлення дозволів фізичними та юридичними особами на здійснення визначених видів діяльності (дій) у сфері обігу спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також на відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи;

- здійснення контролю та нагляду уповноваженими підрозділами Національної поліції України за дотриманням суб'єктами, які отримали відповідні дозволи, вимог чинного законодавства щодо функціонування дозвільної системи;

- запобігання правопорушенням та притягнення до адміністративної відповідальності за порушення норм законодавства у сфері дозвільної системи [3, с. 11].

У свою чергу, дозвільна система у сфері господарської діяльності – це сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами, адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру, переоформленням, припиненням дії документів дозвільного характеру.

П. 2 згаданого Положення передбачає, що до предметів, матеріалів і речовин, підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система, належать: вогнепальна зброя (нарізна на військових зразків, несучасна стрілецька, спортивна, навчальна, охолощена, мисливська нарізна і гладкоствольна), бойові припаси до неї, холодна зброя, (арбалети, мисливські ножі тощо), пневматична зброя калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначені патрони, вибухові матеріали і речовини, сильнодіючі отруйні речовини I-II класу безпечності, збудники інфекційних захворювань I-II групи патогенності і токсини, сховища, склади і бази, де вони зберігаються, стрілецькі тири і стрільбища, мисливсько-спортивні стенди, а також підприємства і майстерні по виготовленню і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазини, в яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, організації, що займаються збутом сильнодіючих отруйних речовин, і лабораторії, що проводять аналізи цих засобів і речовин, працюють із збудниками інфекційних захворювань I-II групи патогенності і токсинами.

Контроль за дотриманням посадовими особами міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань і громадянами встановленого порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення і використання предметів, матеріалів і речовин, відкриття та функціонування підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система, здійснюється безпосередньо МВС, а також МОЗ, Мінекоресурсів і Держнаглядохоронпраці. Тобто, органи Національної поліції не лише видають дозволи на виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян, а й здійснюють контроль за дотриманням порядку використання таких предметів.

Правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності визначаються у Законі України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». Даним законом визначено основні засади порядку видачі, проведення дозвільної (погоджувальної) процедури, переоформлення та припинення дії документів дозвільного характеру. При цьому дія цього Закону поширюється на дозвільні органи, адміністраторів, уповноважений орган та суб'єктів господарювання, які мають намір провадити або провадять господарську діяльність, тобто на досить широке коло учасників.

У свою чергу відносини щодо видачі (прийняття), набрання чинності, припинення дії документів дозвільного характеру, проведення дозвільної (погоджувальної) процедури регулюються Законом України «Про адміністративну процедуру» з урахуванням особливостей, визначених у Законі України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності».

Національна поліція України (поліція), як центральний орган виконавчої влади, також здійснює видачу документів дозвільного характеру у певних сферах суспільного життя. Як вказує А.Є. Фоменко, особливого захисту потребують об'єкти дозвільної системи, що виступають предметом надання дозвільних адміністративних послуг Національною поліцією України, адже такі об'єкти у зв'язку із неналежним застосуванням можуть мати безпосередній негативний вплив на життя та здоров'я людини і громадянина, що виступає найвищою цінністю для демократичної, правової держави [4, с. 54].

Видача органами Національної поліції документів дозвільного характеру передбачена у ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», зокрема п. 13 ч. 1 передбачає видачу відповідно до закону дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів, а у випадках, визначених законом, видачу та погодження дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху.

З урахуванням наведеного, можна прийти до висновку, що органи Національної поліції здійснюють видачу суб'єктам господарювання документів дозвільного характеру у таких сферах:

- обіг зброї, боєприпасів, вибухових речовин тощо;
- обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;
- дорожній рух.

Порядок надання документів дозвільного характеру у згаданих сферах міститься у підзаконних нормативно-правових актах, що ускладнює їх застосування. Так, Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, яка затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України № 622 від 21.08.1998 р., визначає, що Національна поліція України виконує роботу щодо здійснення дозвільної системи організовує через уповноважені підрозділи контролю за обігом зброї.

Порядок видачі дозволу на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 469 від 13.04.2011 р., визначає процедуру видачі органами Національної поліції юридичним особам дозволу на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності, пов'язаної з культивуванням рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, розробленням, виробництвом, виготовленням, зберіганням, перевезенням, придбанням, реалізацією (відпуском), використанням та знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, уключених до переліку.

Також органи Національної поліції здійснюють видачу дозволів на встановлення та використання спеціальних звукових і світлових сигнальних пристроїв синього кольору та дозволів на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні.

В умовах воєнного стану змін у повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядках та процедурах зазнають майже всі державні інституції. Національна поліція України не є винятком: до нормативно-правових актів, які регулюють її діяльність, внесено значну кількість змін, що регулюють функціонування цього правоохоронного органу та його компетенції в період дії воєнного стану у країні [5, с. 3]. Взаємодія Національної поліції із суб'єктами господарювання в умовах російської агресії здійснюється у законодавчо визначеному та взаємопов'язаному русі – поліція відповідно до законодавства забезпечує безпеку суб'єктам господарювання, захищаючи їх життя та здоров'я, здійснює охорону рухомого і нерухомого майна (об'єктів) різних форм власності, вантажів, що перевозяться, об'єктів права державної власності, а господарюючі суб'єкти, які позбавлені державного економічного тиску та, отримуючи додаткових гарантій провадження господарювання, відновлюють та удосконалюють свою діяльність [6, с. 9].

Введення воєнного стану в Україні внесло свої корективи в діяльність органів Національної поліції і щодо видачі документів дозвільного характеру. Зокрема, під час дії воєнного стану в Україні строк дії дозволів, визначених Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також

боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженою цим Наказом, продовжується на період до 10 днів після припинення або скасування дії воєнного стану в Україні.

Висновки. Таким чином, органи Національної поліції здійснюють видачу суб'єктам господарювання документів дозвільного характеру у таких сферах: обіг зброї, боєприпасів, вибухових речовин тощо; обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; дорожній рух. Порядок надання документів дозвільного характеру у згаданих сферах міститься у підзаконних нормативно-правових актах, що ускладнює їх застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шило С.М. Дозвільна система як особливий вид діяльності органів публічної адміністрації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 75. Ч. 1. С. 305–310.
2. Белінський Ю.Є. Органи внутрішніх справ України як суб'єкт реалізації дозвільної системи. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 108–114.
3. Юнін О. Особливості участі поліції в функціонуванні дозвільної системи в період воєнного стану. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 7–13. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-5-7-13>.
4. Фоменко А.Є. Дозвільні функції Національної поліції України при створенні та утриманні тирів, стрільбищ і мисливських стендів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 54–61.
5. Національна поліція України в умовах воєнного стану. Настільна книга поліцейського. / Під заг. ред. Копотуна І.М. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 508 с.
6. Чистоклетов Л. Взаємодія поліції із суб'єктами господарювання в умовах російської агресії. *Академічні візії*. 2023. № 20. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/481> (дата звернення: 14.03.2025).